

Udo Gößwald

Her Bireyin Biricikliği Üzerine

Tez #1

Her insan farklı ve özeldir. Bu takdir edilmeli ve korunmalıdır.

Doğadaki her varlığın biricik olduğunu ilk olarak Orta Çağ'ın sonlarında fark edenler dini filozoflardı. Skolastikler, manastır bahçesinde yuvasını kuran karatavuğa bağımsız bir varoluş atfettiler. Başka hiçbir karatavuk bunu şu anda ve bu şekilde yapamaz. Başka hiçbir dağ Mont Blanc gibi değildir. Bu fenomeni *individuum(biriciklik)*^{1*} olarak adlandırdılar, ancak insanı henüz değerlendirmelerine dahil etmediler.

Fransız filozof Michel de Montaigne nihayet modern düşüncenin kapısını aralamış ve bireyin biricikliği fikrini insana aktarmıştır. 1580'de yayınlanan *Essais*'in ilk iki cildinde, kendi benliğini tefekkür nesnesi yapar ve sonsuz sayıda ayrıntıdan oluştuğuna inandığı bir gerçekliğe doğru bir keşif yolculuğuna çıkar. Montaigne'e göre insan kendini her şeyden önce bir birey olarak deneyimler. Kendisini diğerlerinden farklı olarak deneyimler ve bu benzersizliğin başkalarına ifade edilmesine aktif olarak katkıda bulunur.

Rönesans'ta, özellikle kuzey İtalya'nın şehirlerinde meydana gelen toplumsal ve ekonomik çalkantılar, kendilerini diğerlerinden ayırmayı başarabilen ve buna istekli bireylerin ortaya çıkmasını destekledi. Tüccarlar (yukarıdaki resme bakın) veya sanatçılar, daha önceden hiç olmadığı kadar, atalarından daha yüksek sosyal konumlara yükselebildiler. Bu deneyim, kendi sosyal başarılarını başkalarına özel

¹ Individuum: Almanca kökenli bu terim kendiliğini yok etmeden parçalanamayan anlamında kullanılır. (Almanca: Einzelding, Einzehlwesen)- (Türkçe: birey, fert, şahıs)

bir şey olarak sunma ve böylece benzersizliklerini vurgulama ihtiyaçlarını yoğunlaştırdı. 16. yüzyılın başında Orta Avrupa'da moda böyle ortaya çıktı. Albrecht Dürer veya Rotterdamlı Erasmus'un yaşamları boyunca benzersizliklerini gelecek nesiller için korumak maksadıyla her şeyi yaptıkları bilinmektedir.

Ancak Rönesans hümanizmi, sosyal statüsü ne olursa olsun, her bireyin benzersizliğini ortaya koyma olasılığını da teşvik eder. Vatandaş ilk kez bağımsız, özerk bir özne olarak karşımıza çıkar. 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ile birlikte ilk kez yasallaşan kanun önünde eşitlik ilkesi, herkesin kendi farklılığını geliştirme hakkına ve fırsatına sahip olması için önkoşul oluşturur.

Bu, bazı temel soruları gündeme getiriyor: Hemcinslerime kıyasla ben kimim? Beni diğerlerinden farklı kılan şey olduğu haliyle kabul görüyor mu? Hayatımın diğerlerinininkine kıyasla ne değeri var? Fransız yazar ve filozof Simone de Beauvoir bu konuda şu düşünceyi formüle etmiştir: "*Birey başkalarının yaşamına değer verdiği sürece kendi yaşamını da değerli kılar.*" Beauvoir bu konumuyla bireyi ötekiyle zorunlu, varoluşsal bir ilişki içine yerleştirir ve kişinin kendi yaşamının değerinin ötekini takdir etmesine bağlı olduğunu vurgular.

Alman filozof Friedrich Heinrich Jacobi, 1785 tarihli *Fliegende Blätter*'ından birinde "*Sen olmadan bir ben imkansızdır*" diye yazar. Kendini Kant'ın felsefesinden ayrı tutan ve gayrişahsi bir aklın genel görevine boyun eğmeye karşı çıkan Jacobi, somut bir birey olarak insan üzerine odaklanır. Ona göre benliğin inşası başka bir insanla ilişkili olarak gerçekleşir.

Avusturyalı-İsraili filozof ve ilahiyatçı Martin Buber de 1954 tarihli *Diyalog İlkesi* adlı yayınında bu fikre atıfta bulunur. Onun inancına

göre, "*insanın görkemi*" yalnızca bireylerarası ilişkilerde tam olarak semeresini verir. Önemli olan, "*her iki kişi bir diğerini bu belirli öteki olarak deneyimler, her biri diğerinin eşit derecede farkına varır ve tam da bu nedenle diğerini nesnesi olarak değil, yaşam süresince partneri olarak görerek veya ona göre davranarak onunla ilişki kurar.*" Buber, "*Belirleyici olan bu: nesne-olmama*" diye ekler.

Bu düşünceler, insan olmanın özelliğinin yalnızca bireylerarasında ortaya çıktığını öne sürüyor. Yalnızca biri diğerini kendi biricikliğinde saygı duyup tanıdığı zaman. Karşımızdakini olduğu gibi kabul edebilmek ise, sessizce içimizde taşıdığımız bir şey değildir. Aksine, iki insanın eşit haklara sahip bireyler olarak karşı karşıya geldiği aktif, bilinçli ve tekrarlanan bir deneyimi gerektirir. Birini diğerine tabi olmaya zorlayan hiyerarşik ilişkilerin hakimiyeti, insanların birbirlerinden bir şeyler kabul etmelerini engellemektedir.

Öğretmenlerin öğrencilerle ilişkisi konusunda, bir Alman üniversitesine atanan ilk eğitim profesörü olan Mathilde Vaerting, 1931 gibi erken bir tarihte şöyle diyordu: "*Güçlü olanın gücüne itaat etmenin her formu karakter için çok yıkıcıdır. Öğretmen, öğrenciden itaat talep ettiği ölçüde, kendisini herhangi bir olumlu eğitimsel etkiden uzak tutar, ne yazık ki olumsuzluktan da değil.*" Ona göre çocuğun karakterinin olumlu yönde gelişmesinin koşulu, öğrenme deneyimlerinin birliktelik ilişkisi içinde şekillenmesidir. Çocuğun bir sorunun çözümüne dahil olması koşuluyla, çocuğun bilmemeyi bir tür güçsüzlük olarak deneyimlemesi önlenebilir. Aksine, çocuğu yeni bir anlayış kazanma yeteneğine sahip olduğu bilgisiyle pekiştirir.

Ancak, bu tür bir öğrenme başarısı oldukça nadirdir. Olumsuz öğrenme deneyimi kalıcı bir eksikliğin bilinçaltı hissini ileterek hakimiyet sağlar. Böylesi bir eksiklik intibası, birçok öğrenme durumunu belirler ve çoğu zaman yaşamın ilerleyen dönemlerinde

olumsuz deneyimlere yol açar. Bunun aksine iki kişi arasında olumlu, eşit bir öğrenme deneyiminin gerçekleştiği anlar, çok besleyici olarak düşünülebilir, çünkü her iki tarafın da bireysel bütünlüğünden taviz verilmez.

Koreli-Alman filozof Byung-Chul Han, dijitalleşme çağında “öteki” nin gerçek bir muhatap olarak ortadan kaybolma tehdidiyle karşı kaldığına dikkat çeker. Han, kendini bir başkasının bakışında ya da sesinde ortaya koyan bu bireylerarasılık biçimini tehlikede olarak görür. Dijitalin hakimiyetiyle, bizden farklı olan bu “öteki” kişiye yönelik somut referansımızı kaybederiz. Han, bir ilişki kurabilmek için *"bağımsız bir öteki"* gerektiğini savunur. *"Bir öteki olmadan, bir sen olmadan, yalnızca kendi etrafımızda döneriz."*

Artan izolasyonda da kendini gösteren ilişkilenedeki bu kriz, ötekiyle ilişki kurma yeteneği üzerinde bir etkiye sahip. Bunun sonucu olarak, topluluk da birleştirici işlevini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. İngiliz caz şarkıcısı Olivia Dean'in "Be My Own Boyfriend"² adlı şarkısının nakaratı *"Kimse beni benim sevdiğim gibi sevemez"*³ bir kuşağın sloganı olarak düşünülebilir. Tinder gibi flört uygulamalarının başarısı, *"diğer kişiyi cinsel bir nesneye indirger. Başkalığından yoksun bırakılan öteki de tüketilebilir hale gelir"*. Buna göre, ilişkiler giderek daha az diğer sese veya farklı bir dünya görüşüne ilgiye dayanır, yalnızca ihtiyaçların tek taraflı tatminine tabi kalır.

Byung-Chul Han bu nedenle *"ötekinin canlanması"* için yalvarır, çünkü dünyada neyin anlamlı olduğunu deneyimlemek ve gerçekleştirmek için ötekine ihtiyacımız vardır. Simone de Beauvoir, bu düşüncüyü varoluşçuluğun temel tezlerinden biri olarak formüle

² Kendi sevgilin ol*

³ "No one can love me the way I do"

eder: *"Bizi yönlendiren şey diğer insanlar için duyduğumuz ilgidir, ama aynı zamanda kendi mutluluğumuza duyulan ilgidir ve ikisi elbette birbirinden ayrılamaz, çünkü inanıyorum ki herkes başkalarıyla bağlantılıdır ve hiç kimse kendini başkaları aracılığıyla ve başkalarıyla ilişkilmeden gerçekleştiremez. Ve hiç kimse kendi içinde derin bir dayanak mevkisi bulmadan başkalarıyla ve başkaları için etkili bir şey başaramaz".* Bireye değer vermeyi bu kadar gerekli kılan, birey ve toplumun bu karşılıklı bağımlılığıdır. Bu, diğerinin biricikliğini gösteriş piyasasında tanınma savaşında bir rekabet olarak görmemek, aksine bizi birleştiren insanlığı takdir etmek anlamına gelir.

Bu makale, <https://48thesen.de/en> adresinde bulabileceğiniz 48 Tez — Birlikte daha iyi nasıl yaşayabiliriz makalemizin 1. Tezini tamamlayıcı nitelikte yazılmıştır. Bu seri devam edecektir. Yazar hakkında daha fazla bilgi için lütfen [LinkedIn](#) profilini ziyaret edin.

Tercüme: Berfu Serçe